

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата мистецтвознавства,
старшого викладача кафедри хореографії і танцювальних видів спорту
Національного університету фізичного виховання і спорту України

Верховенко Ольги Анатоліївни на дисертаційну роботу

Літовченко Олени Андріївни

**«Репрезентативні властивості хореографічної мізансцени у творенні
художнього образу»**

подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і
мистецтво за спеціальністю 024 Хореографія

*(робота виконана на кафедрі режисури та хореографії Львівського
національного університету імені Івана Франка, Львів, 2023)*

Хореографічне мистецтво, як невід'ємний репрезентант виконавських видів мистецтв, завжди вирізнялось своїми академічними ідеалами, що виражаються у вишуканості та глибині художнього висловлення. За взірцевим візуальним танцювальним видовищем прихована чисельна кількість творчих, методичних та постановочних напрацювань, які водночас складаються з наукової бази і танцювальної практики, що формуються під час докладного вивчення та осмислення. Говорячи про танець, як про «рух в часі і просторі», ґрунтовного вивчення вимагає концепція використання хореографії як доповнюючого сегменту в сценічно-мистецьких творах.

Не зважаючи на чисельний постановочний досвід в сфері хореографічного мистецтва, спостерігаються суттєві прогалини в області наукового осмислення практичних рішень, в тому числі цілий ряд тезаурусів, що мають більш досліджену область в суміжних виконавських мистецтвах, в хореографії залишаються невизначеними. Одним із таких сегментів залишається питання осмислення та розбору оцінки хореографічної мізансцени, вирішення якого потребує використання міждисциплінарного аналізу. Названі аргументи та малодослідженість теми лягли в основу до вступу роботи Літовченко Олени Андріївни.

Дисертація Літовченко Олени Андріївни присвячена вивченню мізансцени через область хореографічного мистецтва в контексті її репрезентативних властивостей у творенні художнього образу. Увагу авторки до хореографічної мізансцени, вибір матеріалу та велике зацікавлення обраною темою слід розглядати як сукупність багатьох позитивних аспектів представленої дисертаційної роботи.

Хореографічна мізансцена є недостатньо дослідженим явищем в хореографічному мистецтві, незважаючи на широку різноманітність трактувань та практичного використання мізансцени у чистому вигляді у сценічному мистецтві та практики режисури. Головна проблема, яка перешкоджає комплексному, багатоаспектному і всебічному вивченню хореографічної мізансцени полягає у відсутності досліджень з означеної тематики у виконавських мистецтвах загалом та хореографії зокрема.

Отже можна констатувати беззаперечну **актуальність** зазначеної теми відповідно до переліку напрямків вивчення хореографії згідно паспорту спеціальності та стандарту третього освітньо-наукового рівня вищої освіти, що дозволяє вивчати мізансцену через міждисциплінарний комплекс.

У своїй роботі, дисертантка чітко формулює мету наукового пошуку, що конкретизується у завданнях, а також об'єкт та предмет дослідження. **Найбільш істотні наукові результати** полягають у тому, що вперше:

- запропоновано термін «хореографічна мізансцена» з його ознаками, властивостями та характерними рисами;
- визначено місце хореографічної мізансцени в системі формотворчих засобів у сценічно-мистецьких творах;
- виокремлено хореографічну мізансцену як невід'ємну складову пластичної партитури вистави через аналіз композиційної побудови хореографічних мізансценічних форм в хореографічних та драматичних виставах;
- окреслено значення хореографічної мізансцени в сучасному мистецтві на прикладі українських і світових хореографічних практик враховуючи новітні тенденції вирішення хореографічних мізансцен.

З огляду на наведені вище наукові відкриття через призму хореографічного мистецтва на хореографічну мізансцену та його репрезентативних властивостей у творенні художнього образу та введення до наукового обігу нових матеріалів **наукова новизна** є беззаперечною.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у підготовці студентів хореографів у закладах фахової передвищої та вищої освіти в постановочній діяльності в межах спеціальних курсів «Композиція і постановка танцю», «Мистецтво балетмейстера», «Режисура хореографічних творів», «Практикум з мистецтва балетмейстера» та

інших дисциплін. Здобуті результати можуть використовуватися для подальшого теоретичного осмислення шляхів втілення балетмейстерських прийомів у створенні хореографічних творів та режисерських засобів у використанні мізансцени сценічно-мистецьких творів. Крім того матеріали зазначеної наукової роботи можуть бути використані для реалізації інтегрованих мистецьких театральних-хореографічних проєктів.

Теоретично-мистецьке значення дослідження полягає у поглибленні розуміння хореографічної мізансцени в області хореографічного мистецтва, що сприяє розвитку нових теоретичних концепцій, через розуміння взаємодії між різними мистецькими формами та засобами вираження, тим самим заповнюючи прогалини в теоретичному базисі, розширюючи розуміння поняття та аспектів мізансцени, які раніше залишались невизначеними.

Ступінь обґрунтованості наукових положень дисертаційної роботи відзначається ретельністю та аргументованістю висунутих тез, які підтримуються науковими доказами, логічними міркуваннями, аналізом та інтерпретацією відповідних даних та літературних джерел, що висвітлені у вступі, трьох розділах, кожен з яких складається з трьох підпунктів та проміжних висновків до кожного, а також загальних висновків.

Детальне визначення теоретико-методологічних засад дослідження хореографічної мізансцени як прояву специфічного феномену хореографічного мистецтва, що є темою **першого розділу**, було проведено шляхом: вивчення та аналізу теоретичних праць і практичного досвіду, накопиченого в галузі хореографії, сценічних мистецтв та суміжних галузей мистецького спрямування; розроблення методології дослідження, яка передбачає послідовний аналіз різних аспектів хореографічної мізансцени; розкриття значення теоретичних основ (мізансцена; мистецько-сценічний твір; сценічний текст; художній образ; хореографічний образ; мізансценічні форми; просторо-пластична означеність; репрезентація; фізична дія; хореографічний твір; дивертисмент; композиція), які складають базис створення та розуміння хореографічної мізансцени, як унікального мистецького явища.

Хореографічна мізансцена в системі формотворчих засобів у мистецько-сценічних творах стала головною тезою **другого розділу**, в якому розкривається значення художнього образу в якості формотворчого елемента в конкретно-

чуттєвій формі, висвітлюється ланка методів та прийомів, що входять до репрезентативної категорії, а також окреслено різницю між репрезентацією та інтерпретацією. Важливе місце в цьому розділі надається хореографічній мізансцені в системі художніх образів просторово-пластичної означеності представлених у сценічних та хореографічних творах. Виходячи з наведених аргументів авторки, хореографічна мізансцена являє собою окремий структурний підрозділ системи формотворчих засобів та набуває статусу незалежної одиниці в художньо-образному виражальному змісті. Наведений порівняльний аналіз двох понять, а саме «танцювальний дивертисмент» та «хореографічна мізансцена», підтверджує особливий статус мізансцени, та доказує, що не зважаючи на те, що ці дві форми, хоча і входять у сферу хореографічного мистецтва, мають відмінні сфери застосування, що розширює наше розуміння цих термінів у мистецькому контексті.

Оскільки хореографічна мізансцена виступає як важливий компонент вистав, не залежно від мистецького напрямку, в **третьому розділі** своєї роботи дисертантка звертається до пластичної партитура вистави, що розглядається в трьох важливих векторах. У підрозділі 3.1. «Композиційна побудова хореографічних мізансценічних форм в хореографічних та драматичних виставах» здійснено порівняльний аналіз композиційної побудови мізансцени драматичного та хореографічного творів. Роз'яснюється розуміння поняття «мізансценічна форма». Визначено особливості композиції та наведені основні фігури та їх значеннєве застосування.

У підрозділі 3.2. «Значення хореографічної мізансцени в сучасному мистецтві на прикладі український і світових хореографічних практик» говориться про значення хореографічної мізансцени, як про мову перекладу виразного засобу в іншій. На конкретних прикладах спостерігається, як у виставах драматичних, балетних та сучасних зразків активно використовується хореографічна мізансцена для підсилення сюжету та виразності вистави. Зазначається розбіжність між поняттями «хореографічна мізансцена» та «мізансцена хореографії».

У підрозділі 3.3. «Прояв новітніх тенденцій вирішення хореографічних мізансцен: концептуальні засади цілісності мистецького твору» простежується причина появи новітніх тенденцій в хореографії та театрі, що визначається у міжмистецькій взаємодії. Наводяться приклади новітніх мистецьких напрямків та особливості хореографічної мізансцени в їх концептуальній цілісності.

Структура дисертації вибудована логічно та послідовно. Від аналізу історіографії та джерельної бази, через виявлення характеру та особливостей хореографічної мізансцени як феномену в мистецтві, дисертантка доходить висвітлення що хореографічна мізансцена стає ключовим елементом в розумінні та сприйнятті мистецького твору, що відкриває широкі можливості для хореографів та артистів у досягненні концептуальної цілісності мистецтва, що свідчить про комплексність підходу до розкриття теми.

При детальному розгляді дисертації Літовченко Олени Андріївни порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації) не виявлено.

Високо оцінюючи дисертаційне дослідження О. А. Літовченко, вважаємо за потрібне висловити деякі зауваження та побажання:

1. В дисертації здобувачка використовує терміни: стилі хореографічного мистецтва і види хореографічного мистецтва, але бажано було б використовувати термін види хореографічного мистецтва.

2. Також в дисертації здобувачка періодично використовує термін напрямки. В контексті мистецтвознавства і хореографічного мистецтва бажано використовувати термін напрями - *шлях діяльності*, так як напрямки- це *лінія руху* або *лінія розміщення* кого-, чого-небудь.

Однак висловлені зауваження і побажання не применшують значення роботи і внесок дисертантки у дослідження хореографічної мізансцени.

Результати дослідження представлені у 12 (дванадцяти) публікаціях: 3 (три) у фахових виданнях України з мистецтвознавства категорія Б, спеціальність 024 «Хореографія»; 1 (одна) у науковому міжнародному виданні; 8 (вісім) у збірниках матеріалів конференції. Кількість та якість публікацій відповідають вимогам до праць здобувача ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота О.А. Літовченко відповідає вимогам п.п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від

19.05.2023 р.), щодо дисертаційних робіт, які представляються на здобуття ступеня доктор філософії, інших нормативних актів МОН України та спеціальності 024 Хореографія.

Наукова розвідка свідчить про ґрунтовну фахову підготовку Літовченко Олени Андріївни, вказує на зацікавленість і продуктивність у дослідницькій роботі «Репрезентативні властивості хореографічної мізансцени у творенні художнього образу», основні наукові висновки є достатньо обґрунтованими, а отримані результати свідчать про розв'язання конкретних важливих наукових завдань.

Дисертація є завершеним самостійним науковим дослідженням, містить наукову новизну, має практичне значення, а її авторка – Літовченко Олена Андріївна – заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 024 Хореографія.

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри хореографії
і танцювальних видів спорту
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

О. А. Верховенко